

RAŠYTOJŲ ASMENINĖS BIBLIOTEKOS LIETUVOS ATMINTIES INSTITUCIJOSE

Tautvydas Kontrimavičius |

Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-
Žukausko memorialinis muziejus
A. Vienuolio g. 2, Anykščiai, Lietuva
El. paštas: a.vienuolis@gmail.com

2014 m. vasario–balandžio mėnesiais A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus atliko tyrimą, aiškindamasis, kaip teorinė sąvoka „rašytojo asmeninė biblioteka“ atspindima Lietuvos atminties institucijų veikloje. Tokio pobūdžio tyrimų, kurių metu būtų sukauptos ir apibendrintos žinios apie įvairių atminties institucijų saugomus knygų rinkinius, siejamus su personalijomis, Lietuvoje iki šiol nebuvo daryta. Knygų kolekcijų sąvoką, artimą asmeninės bibliotekos reikšmei, yra nagrinėjusi Alma Braziūnienė. Ji pripažino, kad „atminties institucijose esamų knygų kolekcijų tema specialesnių publikacijų Lietuvoje nebuvo skelbta“¹. A. Braziūnienė įžvelgė bibliotekų ir muziejų funkcijų suartėjimą, susidūrus su asmeninių bibliotekų saugojimu ir populiarinimu: „Bibliotekos, nusprendusios išskirti ir saugoti knygų kolekcijas *in corpore*, prisiima muziejinę veiklos funkciją – prigimtine atminties institucijos funkciją. Ji nebūdinga viešosioms bibliotekoms, bet nacionalinį ir valstybinį statusą turinčioms yra viena esminių. Kaip tik ši atminties akumuliacija per paveldą ir jo saugojimo funkcija atminties institucijas – bibliotekas, muziejus ir archyvus – vienija ir suteikia joms itin svarbų atminties išsaugojimo statusą visuomenėje, taip darydama jas išskirtines.“² Tyrimo metu buvo siekiama įvardyti ir išnagrinėti esmines rašytojų asmeninių bibliotekų, kaip asmenybės memorialinio paveldo fragmento, saugojimo ir viešojo pristatymo problemas. Tyrimas taip pat padėjo išgryninti dabartinę teorinių sąvokų turinį: kas atminties institucijose yra pripažįstami rašytojais, kas iš saugomo rašytinio paveldo laikytina biblioteka, kaip šios sąvokos atskleidžia skirtingo profilio atminties institucijų (bibliotekų ir muziejų) skirtumus pagal jų prigimtį ir veiklos specifiką.

Šiam tyrimui atlikti buvo sudarytos dvi skirtingos anketos (žr. 1 ir 2 priedus), pritaikytos kaupti specifines žinias iš bibliotekų ir muziejų. Elektroninio ryšio priemonėmis jos buvo išplatintos Lietuvos muziejams bei žinybinėms ir viešosioms bibliotekoms. Tyrime nedalyvavo Nacionalinė ir valstybinė reikšmės biblioteka, saugančios gausius rašytojų asmeninių bibliotekų rinkinius: Lietuvos nacio-

nalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje saugomi Antano ir Tomo Venclovų, Ievos Simonaitytės, Eugenijaus Matuzevičiaus, Antano Maceinos knygų rinkiniai, o Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje – Alės Rūtos, Viliaus Braženo asmeninės bibliotekos. Rašytojų bibliotekų yra ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekoje (Vincio Krėvės, Balio Sruogos, Antano Venclovos knygos), tačiau ir jos į šio tyrimo lauką nepateko.

Tyrėjų prašymu, žinių šiam tyrimui pateikė 40 šalies muziejų. Tik 14 iš jų saugo po vieną ar daugiau rašytojų asmeninių bibliotekų. Gauta 20 anketų, atspindėjusių situaciją įvairiuose šalies muziejuose. Iš viso į kvietimą dalyvauti atsiliepė 58 šalies bibliotekos. Tai daugiausia savivaldybių ir apskričių viešosios bibliotekos (40), kitos – šalies aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) bibliotekos. Tačiau iš jų tik 19 patvirtino, kad turi Lietuvos rašytojų asmeninių bibliotekų. Iš viso asmeninių rašytojų bibliotekų, patekusių į institucines bibliotekas, esama 52. Tolesnio tyrimo metu buvo padaryta išlyga dėl Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje saugomų 30 rašytojų asmeninių bibliotekų, kuriose yra nuo vienos iki 104 knygų, dauguma – iki 10 leidinių. Negavus tokių rinkinių detalesnio apibūdinimo, į tyrimo rezultatus Kauno apskrities viešosios bibliotekos turimi rinkiniai nepateko. Tad apibendrinant šio tyrimo rezultatus, buvo remtasi 20 anketų, gautų iš Lietuvos muziejų, ir 22 anketų, pateiktų iš šalies bibliotekų, duomenimis.

Šio tyrimo rezultatai atspindi situaciją, kaip 42 asmeninės rašytojų bibliotekos saugomos 23 Lietuvos vietovėse. Iš jų 19 tirtų asmeninių bibliotekų yra rajonuose ir 23 – didesniuose šalies miestuose, apskričių centruose. Šie tyrimo aprėpties rodikliai liudija, kad tolygiai įvertinta abiejų rūšių atminties institucijų, veikiančių skirtingo dydžio vietovėse, situacija. Tyrimas atspindi situaciją atminties institucijose, kurios dažniausiai turi vieną kokio nors rašytojo asmeninę biblioteką. Tik keliose yra saugomi 2–4 asmeniniai knygų rinkiniai.

Tyrimas patvirtino tendenciją, atsikartojusią anketose, gautose iš skirtingų institucijų: su visais rinkiniais, kad ir kiek jų turėtų, kiekviena atminties institucija elgiasi laikydamasi tos pačios tvarkos, o bendroji saugojimo ir sklaidos tradicija yra nusistovėjusi pagal institucinę tvarką. Didžiausi skirtumai pastebimi tik lyginant muziejų ir bibliotekų saugomas asmenines spaudinių kolekcijas. Tad šiems skirtumams analizuoti toliau ir skiriama daugiausia dėmesio.

1 BRAZIŪNIENĖ, Alma. Knygų kolekcijos *in corpore* Lietuvos bibliotekose. *Knygotyra*, 2013,

t. 61, p. 228.

2 Ten pat, p. 232.

ASMENINIŲ BIBLIOTEKŲ MUZIEJUOSE
IR BIBLIOTEKOSE SKIRTUMAI

Iš viso muziejuose yra daugiau kaip 23 tūkst. asmeninių knygų bei kitokių spaudinių, bibliotekose jų – kone 28 tūkst. fizinių vienetų. Viename muziejuose saugomame rinkinyje vidutiniškai yra 1167 leidiniai, bibliotekose – 1261 leidinys. Tačiau šiuo rodikliu ir baigiasi tyrimo metu gautų rezultatų panašumas, lyginant abi institucijų grupes.

Muziejuose rašytojų asmeninės bibliotekos saugomos vidutiniškai nuo 1985 metų, seniausia tarp jų yra rašytojo Antano Žukausko-Vienuolio asmeninė biblioteka, kurios beveik 2,4 tūkst. leidinių pateko į A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinį muziejų nuo rašytojo mirties 1957 metais. Bibliotekose asmeniniai rašytojų leidiniai saugomi vidutiniškai nuo 2003 m., pirmoji iš tirtų asmeninių bibliotekų į Klaipėdos universiteto biblioteką pateko rašytojo Vlado Nausėdo per 1,6 tūkst. knygų kolekcija, irgi po jo mirties 1984 metais. Itin ryškus atotrūkis liudija, kad tendenciją atiduoti knygas į muziejų XX a. pabaigoje pakeitė nuostata verčiau jas perduoti bibliotekai. Tyrimas atskleidė, kad vienas toks rinkinys – rašytojos Halinos Mošinskienės asmeninė biblioteka – 2014 m. pradžioje iš A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus buvo perduotas toliau saugoti, tyrinėti bei populiarinti į Anykščių Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešąją biblioteką.

Muziejams asmenines bibliotekas paprastai perduodavo mirusio rašytojo artimieji, šeimos nariai, pavyzdžiui, Anzelmo Matučio ir Konstantino Snarskio-Žvaigždulio – jų žmonos, Salomėjos Nėries – jos vyras, kitų rašytojų – jų giminaičiai ar paveldėtojai, tik vienu atveju – pats rašytojas. Tai padarė Grigorijus Kanovičius, emigruodamas į Izraelį ir perduodamas savo knygas Vilniaus Gaono žydų muziejui. Bibliotekos dažniau sulaukia knygų kolekcijų iš pačių rašytojų (6 atvejai iš 22) ar kitų knygų saugojusių asmenų bei institucijų, kurios anksčiau buvo gavusios jas iš rašytojams artimos aplinkos. Dabar gyvenantys ir kuriantys rašytojai perduoda savo asmenines bibliotekas ar jų fragmentus išimtinai bibliotekoms.

Dauguma iš devynių rašytojų asmeninių bibliotekų, kurias rašytojų artimieji buvo atidavę saugoti bibliotekoms, buvo perduotos per paskutinius septynerius metus (2007–2014). Tai tik paryškina akivaizdžią XXI a. pradžios asmeninių rašytojų bibliotekų likimo tendenciją – knygos iš rašytojų namų keliauja į bibliotekų lentynas, kur tęsia savo pirminę funkciją – būti skaitomos.

Kas ketvirta asmeninė biblioteka (11 iš 42), jų saugotojų nuomone, yra visa, t. y. neišskaidyta. Keturios tokios saugomos bibliotekose (Kazimiero Barėno – Pavenėžio apskrities viešojoje bibliotekoje, Jono Šiožinio – Utenos apskrities viešo-

joje bibliotekoje, Romualdo Giedraičio – Zarasų viešosios bibliotekos Dusetų filiale ir Vlodo Nausėdo – Klaipėdos universiteto bibliotekoje) ir septynios – muziejuose (Anzelmo Matučio – Alytuje, Antano Vienuolio ir Bronės Buivydaitytės – Anykščiuose, Juozo Grušo – Kaune, Juozo Paukštelio – Kėdainiuose, Grigorijaus Kanovičiaus ir Vinco Mykolaičio-Putino – Vilniuje).

Rašytojų asmeninių bibliotekų, saugomų muziejuose ir institucinėse bibliotekose, dydžiai svyruoja nuo 245 iki 3300 spaudinių. Kiti tyrimo akiratyje buvę spaudinių rinkiniai – nuo 22 knygų iki beveik 7 tūkst. leidinių – yra tik asmeninių bibliotekų fragmentai. Tarp jų net ir pati didžiausia Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje saugoma Leono Gudaičio sukauptų spaudinių kolekcija tėra tik jo turtingos asmeninės bibliotekos dalis. Sąvoka „visa biblioteka“, kaip liudijo anketų duomenys, laikoma spaudinių visuma, kokia buvo priimant juos saugoti į instituciją (muziejų ar biblioteką).

Pastebima rašytojų asmeninių bibliotekų papildymo knygomis tendencija liudija, kad atminties institucijose „asmeninės bibliotekos“ sąvoka suvokiama kiek plačiau nei faktinė konkrečių spaudinių nuosavybė, rašytojui gyvam esant. Bibliotekos dažniausiai asmeninių rinkinių nebepapildo, išskyrus tuos kelis pavienius atvejus, kai tuo rūpinasi patys rašytojai ar jų artimieji, pavyzdžiui, su Jonavos viešąja biblioteka bendraujantis Konstantinas Fedaravičius ar Prienų bibliotekos bičiuliai, siekiantys sukaupti turtingesnę Justino Marcinkevičiaus biblioteką. Muziejai apie 60 proc. atvejų turtina asmenines bibliotekas daugiausia dovanojamomis saugoti dedikuotomis knygomis su rašytojo autografu. Tokiomis knygomis asmenines bibliotekas nuolat papildo Alytaus, Biržų, Kėdainių ir Šiaulių muziejai, saugantys Anzelmo Matučio, Konstantino Snarskio-Žvaigždulio, Juozo Paukštelio ir Jovaro bibliotekas, Juozo Grušo biblioteką saugantis Maironio lietuvių literatūros muziejus Kaune.

Bibliotekų turimuose rašytojų asmeniniuose rinkiniuose vyrauja grožinė literatūra (19 iš 22 institucijų), kartais daugiau ar mažiau papildoma moksliniais ar mokslo populiarinimo leidiniais, o muziejų rinkiniuose grožinė literatūra nėra vyraujanti – iš viso ji sudaro mažiau nei 50 proc. spaudinių. Kas trečios asmeninės bibliotekos, saugomos muziejuose (6 iš 20), pagrindas yra mokslinė ir mokslo populiarinimo literatūra, taip pat itin didelę rinkinių dalį sudaro periodika ir įvairūs kiti spaudiniai (natos, atvirukai), nemažai rankraščių.

Dėl eksponatų apskaitos specifikos kartais sunku išvelgti ribą, kada muziejuose saugomos knygos laikytinos asmenine biblioteka, o kada kitais muziejiniiais eksponatais (rankraščiai, smulkieji spaudiniai, periodikos fragmentai ir iškarpos). Pagal įprastą tvarką muziejuose visi spaudiniai inventorinami kaip eksponatai, tad dažnai knygos pasklinda tarp jų, nesuforuodamos atskiros eksponatų grupės.

Apie 85 proc. leidinių, saugomų ir muziejuose, ir bibliotekose, yra lietuviški, tik keliose asmeninėse bibliotekose (Balio Sruogos ir Janinos Degutytės Kaune, Vinco Kuzmicko Ukmergėje, Kazimiero Barėno Panevėžyje, Juozo Keliuočio Rokiškyje) yra žymesnė leidinių užsienio kalbomis dalis – daugiausia knygos anglų, prancūzų, lenkų kalbomis. Tik trijuose asmeninių bibliotekų fragmentuose visi leidiniai išimtinai užsienio kalbomis (Barboros Mejerytės 39 knygos Šiaulių „Aušros“ muziejuje, Petro Kriaučiūno 50 knygų Marijampolės apskrities P. Kriaučiūno viešojoje bibliotekoje ir dalis Juozo Baltušio asmeninės bibliotekos knygų Visagino viešojoje bibliotekoje) – tai buvo nulemta fragmentuojant ir perduodant saugoti tiems asmenims priklausiusius knygų rinkinius.

Vieno tokio knygų rinkinio atsiradimo bibliotekoje istoriją anketoje vaizdžiai apibūdino Visagino viešosios bibliotekos direktorė Dalia Sargūnienė. Apie J. Baltušio asmeninės bibliotekos fragmentą – daugiau kaip 200 „Pasaulinės literatūros bibliotekos“ knygų, išleistų Rusijoje 1968–1974 metais, ji rašė: „Pirmiausia šios knygos buvo pasiūlytos Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešajai bibliotekai. Kadangi jos visos buvo rusų kalba, šios bibliotekos direktorius P. Zurlys pasiūlė jas perimti Visagino viešajai bibliotekai. Direktorė Dalia Sargūnienė telefonu susisiekė su rašytojo J. Baltušio anūke Julija, kuri tuo metu viešėjo Lietuvoje. Kaip sakė Julija, ji gyvenanti JAV ir neturinti kur Lietuvoje saugoti šių po rašytojo mirties atitekusių knygų, todėl siūlanti bibliotekai. Visagino viešosios bibliotekos direktorė, pamaniusi, kad tai – J. Baltušio parašytos knygos, iškart nuvyko į Vilnių jų pasiimti, tačiau ten pamatė, kad tai tik knygos, buvusios kūrėjo namuose. Kadangi jau nuvyko, tai jas ir pasiėmė. Šios knygos neaktualios skaitytojui, be to, ir senos, todėl saugomos saugykloje, nežinome, ką su jomis daryti.“

Knygų išleidimo laikotarpių tendencijos, lyginant muziejuose ir bibliotekose saugomas asmenines knygų kolekcijas, neišryškėjo. Visi rinkiniai – daugiausia XIX–XX a. knygos, tačiau tik bibliotekose yra ir XVIII a. leidinių, ir XXI amžiaus. Muziejuose tokių tik vienetai. Lyginant asmeninės bibliotekos savininko gyvenimo laiką ir jo bibliotekos formavimo laikotarpį, itin ryški ir akivaizdi viena tendencija: rašytojo asmeninės bibliotekos grožinės literatūros knygos paprastai leistos jo gyventu laikotarpiu, o moksliniai leidiniai dažniausiai ankstyvesni, išleisti dar iki jam gimstant.

Kas antras bibliotekose saugomas rašytojų asmeninių knygų rinkinys nepasižymi jokia ypatybe arba jų tiesiog neižvelgė ir neišskyrė anketas pildę bibliotekų atstovai. Muziejuose visi saugomi rinkiniai turi ypatingų bruožų. Dažniausios rašytojų asmeninių bibliotekų ypatybės – itin turtingi dedikuotų bei autografuotų knygų rinkiniai devyniuose muziejuose (pirmiausia – Šatrijos Raganos knygos Židikuose (Mažeikių r.), Vytauto Alanto ir Jovaro Šiauliuose, Vinco Mykolaičio-

-Putino Vilniuje), senųjų leidinių rinkiniai septyniuose muziejuose (Bronės Buivydaitės Anykščiuose, Juozo Paukštelio Kėdainiuose, Ievos Simonaitytės Priekulėje (Klaipėdos r.) ir kt.), išsamūs paties rašytojo kūrybos rinkiniai penkiuose muziejuose (gausiasias – Anzelmo Matučio Alytuje), taip pat periodikos rinkiniai muziejuose ir bibliotekose (Aldonos Liobytės periodikos rinkinys Vilniaus universiteto bibliotekoje, Leono Gudaičio periodikos kolekcija Vytauto Didžiojo universitete Kaune, Konstantino Snarskio-Žvaigždulio periodika Biržų muziejuje).

Anketos klausimas, ar yra rinkiniuose kitiems asmenims priklausiusių knygų, buvo kiek skirtingai traktuojamas, todėl atsakymai nėra tikslūs ir skirtingai apibūdina situaciją. Dalis respondentų „kitais asmenimis“ pripažino ne buvusius knygos savininkus, o jų autorius, tad tokie atsakymai vertintini kritiškai. Vis dėlto galima pastebėti vyraujančią tendenciją, kad bibliotekose esami rinkiniai iš esmės yra buvę tik rašytojo nuosavybė, o muziejuose saugomos asmeninės bibliotekos dažniausiai papildytos ir kitų asmenų knygomis: šeimos narių, bendradarbių, visuomeninių institucijų ar net visiškai nesusijusių asmenų, nežinia, kokiais keliais patekusiomis į rašytojo knygų lentyną.

Apibūdinama Mažeikių muziejaus filiale Šatrijos Raganos memorialiniame muziejuje Židikuose saugomą Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos asmeninę biblioteką, šio muziejaus fondų apskaitos ir apsaugos muziejininkė Jūratė Miliauskytė anketoje nurodė: „M. Pečkauskaitė negyveno viena, jos palikimą saugojo sesuo, todėl ir biblioteka persimaišė su artimųjų palikimu: mamos, brolio Vinco, sesers Sofijos, giminaičių ir draugų, ją globojusio kun. Kazimiero Bukonto, jos globotų Antano Kazakausko ir Kazimieros Rubinaitės knygomis.“ Tai itin būdinga situacija, lėmusi tokios bibliotekos formavimąsi.

Vienos ar kitos knygos atsiradimo rašytojo namuose aplinkybės, išryškėjusios tiriant rašytojų bibliotekas, yra įdomi medžiaga pažįstant rašytojo socialinę erdvę ir jo visuomeninius interesus.

KNYGOS SKIRTOS SAUGOTI AR SKAITYTI?

Muziejuose asmeninės bibliotekos saugomos arba memorialinės ekspozicijose (12 muziejų), arba fonduose, jei muziejus neturi to rašytojo nuolatinės ekspozicijos. Knygos statusas muziejuose yra eksponatinis, galimybė skaityti knygą suteikiama tik ypatingais atvejais ir vien mokslinio tyrimo tikslais.

Bibliotekose vyrauja kitokia saugojimo tradicija: iš bendrojo knygų fondo išskirta, dažniausiai atskirai saugoma ir pažymėta asmeninė biblioteka pateikiama skaitytojams daugiau ar mažiau atviraime fonde (skaitymas vietoje arba išduodant skaitytojui į namus). Tik trys atvejai, kai bibliotekose įrengtos memorialinės

ekspozicijos su asmeninėmis bibliotekomis. Visais trimis atvejais tos bibliotekos pavadintos to paties rašytojo vardu: Jono Avyžiaus viešoji biblioteka Joniškyje, Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešoji biblioteka ir Prienų Justino Marcinkevičiaus viešoji biblioteka. Knygų saugojimo ir jų prieinamumo pavyzdys šiose trijose bibliotekose liudija racionalų muziejinės ir bibliotekinės funkcijų susiliejimą vienoje atminties institucijoje.

Knygų ir kitų spaudinių būklė bibliotekose (15 iš 22) ir muziejuose (14 iš 20) dažniausiai vertinama kaip gera. Kitur bibliotekose tik pavienius leidinius tektų restauruoti ar tiesiog labiau tausoti, o muziejuose, kuriuose asmeninės bibliotekos saugomos 40 metų ir daugiau, leidiniams jau reikia didesnės pagalbos – net ir tuomet, kai jų niekas ten neskaito.

Itin skiriasi bibliotekose ir muziejuose saugomų leidinių prieinamumas skaitytojui ir jų naudojimas pagal pirminę spaudinio paskirtį. Net 17 iš 22 bibliotekose esamų rinkinių 2014 m. pradžioje buvo galima atrasti ir skaityti, nes jie matomi elektroniniuose kataloguose – LIBIS ar kituose. Tik trimis atvejais jokio katalogo išvis nėra, tačiau tik dėl to, kad asmeninių knygų rinkiniai gauti saugoti per praėjusius vienus dvejus metus.

Tik viena iš muziejuose saugomų knygų kolekcijų yra matoma LIBIS kataloge (į Lietuvos dailės muziejų patekusi Jurgio Baltrušaičio biblioteka), kitos muziejuose saugomos bibliotekos žinomos tik iš vietinių kortelių katalogų (6 iš 20) ar iš sąrašų, kuriuos pagal savo veiklos specifiką visiems eksponatams sudaro šios atminties institucijos. Muziejų atstovai paminėjo ketinimus asmenines rašytojų bibliotekas pristatyti Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (LIMIS). Ten leidiniai bus pateikiami kaip ir kiti muziejiniai eksponatai: viršelio bei marginalijų atvaizdai ir glaustas aprašymas.

Pagal asmeninių bibliotekų saugojimo vietą ir įstaigų nustatytą naudojimo reglamentą nesunku suskaičiuoti, kokios galimybės, užsukus į rinkinio saugojimo vietą, paimti ir paskaityti žinomo rašytojo kadaise skaitytą knygą. Jei asmeninė biblioteka laikoma bibliotekoje, maždaug kas trečia institucija sudaro sąlygas skaitytojui ją bet kuriuo metu paimti ir skaityti. Jei ji patekusi į muziejų, tokia tikimybė kol kas artima nuliui – į knygą geriausiu atveju bus įmanoma pasižiūrėti.

Šio tyrimo tikslas nebuvo atsakyti į tokius klausimus: kam išvis yra skirta knyga? ją turėti? ją skaityti? ja grožėtis? ja didžiuotis? ja pasipuošti? ją tyrinėti? ją išsaugoti? Tai tik keletas retorinių klausimų, kylančių apžvelgus knygų rinkinius, siejamus su lietuvių literatūrai svarbiais asmenimis. Šiuos klausimus būtų laikas išskelti kaip diskusinius atminties institucijų erdvėje, kad skirtingą profesinį požiūrį į tą patį objektą turintys atminties institucijų atstovai kaskart pasvertų prioritetus, formuodami vieno ar kito knygų rinkinio saugojimo ir populiarinimo perspektyvą.

Tik sutelkta, neišsklaidyta rašytojo asmeninė biblioteka yra unikalus autentiškas šaltinis, leidžiantis pažinti lietuvių literatūros kūrėjo asmenybę, socialinę aplinką, formavusią jo išsilavinimo lygį ir pasaulėžiūros principus. Saugoma ir populiariinama asmeninė biblioteka yra viena iš kultūros įamžinimo formų, padedanti pagarbiai saugoti asmens atminimą.

Tyrimas atskleidė, kad atminties institucijos rašytojo sąvoką vartoja plačiąja prasme, neribojant šios veiklos tik grožinės literatūros kūrimu. Kaupiant ir saugant asmenines bibliotekas, įtraukiamas ir kitų kultūros žmonių (vertėjų, žurnalistų, leidėjų) knyginis paveldas, laikant šias asmenybes knygų pasaulio atstovais. Praktika liudija, kad asmeninės bibliotekos visumą sudaro ne tik knygos, bet ir periodika, net ir jos fragmentai, savitai atskleidžiantys asmeninės bibliotekos savininko interesus ir kultūros akiratį.

Į muziejų erdvę patekusios asmeninių bibliotekų knygos nebefunkcionuoja spaudinių apyvartoje, nebetenka svarbiausios funkcinės paskirties (būti skaitomos), žinios apie jas nepatenka į viešuosius skaitmeninius katalogus, o leidinių nedavimas skaitytojams neapsaugo tų spaudinių nuo natūralaus nykimo.

Specialiai rašytojo asmeninei bibliotekai saugoti sukuriama memorialinė bibliotekos erdvė ir elektroninis tokios asmeninės bibliotekos katalogas įmanomi tiek bibliotekos, tiek ir muziejaus struktūroje. Tačiau reikia viešo ir atviro šių atminties institucijų dialogo, kaip sutelkti, saugoti, eksponuoti ir naudoti asmenines bibliotekas skirtingose atminties institucijose, pristatant jas kaip knygos pasaulio asmenybės paveldo objektą, bet neatimant iš spaudinių jų prigimtinės teisės būti skaitomiems ir taip skleisti patikėtą informaciją.

1 PRIEDAS

Anketa Lietuvos muziejams apie saugomas rašytojų asmenines bibliotekas

RAŠYTOJO ASMENINĖ BIBLIOTEKA MUZIEJUJE

A N K E T A

BIBLIOTEKOS SAVININKAS

1. Trumpos biografinės žinios apie bibliotekos savininką:
 - a. Gimimo ir mirties datos:
 - b. Profesinis išsilavinimas:
 - c. Pagrindinės darbo ir visuomeninės veiklos:

BIBLIOTEKOS SUSIFORMAVIMAS MUZIEJUJE

2. Bibliotekos saugojimo muziejuje pradžia:
3. Aplinkybės, kuriomis biblioteka pateko į muziejų (rašytojo valia, rašytojo testamentu pomirtinis vykdymas, perdavė artimieji ir pan.):
4. Ar į muziejų pateko visa rašytojo biblioteka? Jei Jums žinoma, nurodykite, kur dar, be muziejaus, yra saugomos šiam rašytojui priklausiusios knygos ir kiti spaudiniai.
5. Ar biblioteka papildoma knygomis ir kitais spaudiniais, priklausiusiais šiam rašytojui, arba jo autografuotomis, jo (ar jam) dedikuotomis knygomis? Jei taip, nurodykite Jums įprastus tokių leidinių įsigijimo būdus: pirkimas antikvariatuose ar iš privačių asmenų, dovanos, paveldėjimas, mainai ir pan.:

BIBLIOTEKOS APIBŪDINIMAS

6. Bibliotekoje esančių knygų, periodinių leidinių ir kitų spaudinių skaičius (nurodykite kiekvienos rūšies leidinių tikslų ar apytikslį skaičių):
7. Bibliotekos sudėtis pagal turinį: grožinė literatūra, mokslo šakos (nurodykite apytikrius skaičius arba proporcijas):
8. Bibliotekos sudėtis pagal kalbas (nurodykite apytikrius skaičius arba proporcijas):
9. Nurodykite, kokio laikotarpio knygos ir kiti spaudiniai vyrauja bibliotekoje:
10. Kokį ypatingesnę rinkinį arba kolekciją galima išskirti šioje bibliotekoje (pavyzdžiui, senųjų spaudinių, atskirų leidinių rūšių – periodikos, kalendorių, meniškai įrištų knygų, vieno autoriaus visų leidimų, atskiro regiono arba miesto spaudinių ir pan.):
11. Ar rašytojo bibliotekoje yra kitiems asmenims priklausiusių knygų? Jei taip, įvardykite juos ir nurodykite priežastis, lėmusias šių knygų patekimą į rašytojo biblioteką:

BIBLIOTEKOS SAUGOJIMAS, PANAUDOJIMAS IR SKLAIDA

12. Apibūdinkite, kaip biblioteka yra saugoma muziejuje: laikomasi tvarkos ir aplinkos, kuri susiformavo rašytojui esant gyvam, spaudiniai saugomi kitaip ir pan.:
13. Apibūdinkite bibliotekoje esančių spaudinių būklę ir jų apsaugai jau taikytus ar taikytinus būdus (restauravimas, konservavimas, skenavimas ir pan.):
14. Įvardykite, kokios bibliotekos informacijos paieškos priemonės yra taikomos muziejuje (gaunamų eksponatų registravimo knyga, rašytinis knygų ir kitų spaudinių sąrašas, kortelinis ar skaitmeninis vietos katalogas, spaudiniai yra įtraukti į LIBIS suvestinį katalogą ir pan.):
15. Ar bibliotekos knygomis ir kitais spaudiniais gali naudotis muziejaus lankytojai? Jei taip, nurodykite, kokios yra naudojimosi biblioteka taisyklės:
16. Kaip populiarinama rašytojo biblioteka muziejuje ir už jo ribų (atliekami bibliotekos moksliniai ar mokslo populiarinimo tyrimai, atskiri spaudiniai pasitelkiami nuolatiniams ir laikinosiems ekspozicijoms, renginiams, edukacijai ir pan.):

KITOS JŪSŲ PASTABOS:

Anketą užpildžiusio asmens kontaktai:

Anketos užpildymo data:

Anketą 2014 m. vasario 17 d. parengė Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto dr. Inga Liepaitė, Antano Baranausko ir Antano Vieuolio-Žukausko memorialinio muziejaus darbuotojai Tautvydas Kontrimavičius ir Antanas Verbickas.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

2 PRIEDAS

Anketa Lietuvos bibliotekoms apie saugomas rašytojų asmenines bibliotekas

RAŠYTOJO ASMENINĖ BIBLIOTEKA BIBLIOTEKOJE

A N K E T A

BIBLIOTEKOS SUSIFORMAVIMAS JŪSŲ INSTITUCIJOJE

1. Nurodykite rašytojo asmeninės bibliotekos perdavimo Jūsų institucijai metus
2. Kuriame Jūsų bibliotekos skyriuje yra saugoma rašytojo asmeninė biblioteka
3. Aplinkybės, kuriomis biblioteka pateko į Jūsų instituciją (rašytojo valia, rašytojo testamento pomirtinis vykdymas, perdavė artimieji ir pan.)
4. Ar į Jūsų instituciją pateko visa rašytojo biblioteka? Jei Jums žinoma, nurodykite, kur dar, be Jūsų bibliotekos, yra saugomos šiam rašytojui priklausiusios knygos ir kiti spaudiniai
5. Ar biblioteka papildoma knygomis ir kitais spaudiniais, priklausiusiais šiam rašytojui, arba jo autografuotomis, jo (ar jam) dedikuotomis knygomis? Jei taip, nurodykite Jums įprastus tokių leidinių įsigijimo būdus: pirkimas antikvariatuose ar iš privačių asmenų, dovanos, paveldėjimas, mainai ir pan.

BIBLIOTEKOS APIBŪDINIMAS

6. Bibliotekoje esančių knygų, periodinių leidinių ir kitų spaudinių skaičius (nurodykite kiekvienos rūšies leidinių tikslų ar apytikslį skaičių)
7. Bibliotekos sudėtis pagal turinį: grožinė literatūra, mokslo šakos (nurodykite apytikrius skaičius arba proporcijas)
8. Bibliotekos sudėtis pagal kalbas (nurodykite apytikrius skaičius arba proporcijas)
9. Nurodykite, kokio laikotarpio knygos ir kiti spaudiniai vyrauja bibliotekoje

10. Kokį ypatingesnį rinkinį arba kolekciją galima išskirti šioje bibliotekoje (pavyzdžiui, senųjų spaudinių, atskirų leidinių rūšių – periodikos, kalendorių, meniškai įrištų knygų, vieno autoriaus visų leidimų, atskiro regiono arba miesto spaudinių ir pan.)
11. Ar rašytojo bibliotekoje yra kitiems asmenims priklausiusių knygų? Jei taip, įvardykite juos ir nurodykite priežastis, lėmusias šių knygų patekimą į rašytojo biblioteką

BIBLIOTEKOS SAUGOJIMAS, PANAUDOJIMAS IR SKLAIDA

12. Apibūdinkite, kaip rašytojo biblioteka yra saugoma Jūsų institucijoje: knygos ir kiti spaudiniai saugomi kaip nedaloma kolekcija, biblioteka saugoma atvirose ar uždaruose fonduose ir pan.
13. Įvardykite rašytojo bibliotekoje esančių spaudinių būklę ir jų apsaugai jau taikytus ar taikytinus būdus (restauravimas, konservavimas, skenavimas ir pan.)
14. Detalizuokite, kaip yra tvarkoma rašytojo biblioteka Jūsų institucijoje ir kokių informacijos paieškos priemonių pagalba ji yra pasiekiami vartotojų (yra kortelinis katalogas, spaudiniai yra įtraukti į bibliotekos elektroninį ir (ar) LIBIS suvestinį katalogą ir pan.)
15. Kaip populiarinama rašytojo biblioteka Jūsų institucijoje ir už jos ribų (atliekami bibliotekos moksliniai ar mokslo populiarinimo tyrimai, apie perimtą biblioteką referuojama spaudoje, atskiri spaudiniai pasitelkiami parodomis ir kitiems renginiams ir pan.):

KITOS JŪSŲ PASTABOS

Anketą užpildžiusio asmens kontaktai:

Anketos užpildymo data:

Anketą 2014 m. vasario 24 d. parengė Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto dr. Inga Liepaitė, Antano Baranausko ir Antano Vieuolio-Žukausko memorialinio muziejaus darbuotojai Tautvydas Kontrimavičius ir Antanas Verbickas.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Įteikta 2015 m. sausio 30 d.

Priimta 2015 m. gegužės 4 d.